

GÜRCİSTAN İZLENİMLERİ

Yard. Doç. Dr. Rıdvan CANIM *

Kafkaslar, bende hep Şeyh Şâmil'i çağrıştırmıştır.. Bir de bitip tükenmek bilmeyen Türk-Rus mücâdelelerini.. İşte bu puslu düşünceler içinde, 2001 yılı Nisan ayının güzel bir Cuma gününde Erzurum'dan başladı Gürcistan yolculuğumuz.. Bir başka ifadeyle Kafkasya seyahatimiz.. Amacımız Gürcistan'ı gezip görmek, öncelikle unutulmuş bir Türk yurdunu, Ahıska'yı ziyaretle yüreğimizde birikmiş bir hasretin sızısını dindirmek, sonra tabii Kafkasların en güzel şehri Tiflis'i birkaç gün de olsa yaşamak.. Yol arkadaşlarımız Ali Rıza Bey ve Ünsal Bey de bu seferden en az benim kadar mutlu ve heyecanlı görünüyorlar.. Güzergâhımız üzerindeki Tortum, Oltu, Göl'e yi birer birer ardımızda bırakarak kaleler ve kuleler kenti Ardahan'a ulaşıyoruz. Gerçekten kuzey-doğu Anadolu'nun bu şirin kenti bu sıfatı ya da bu ünvanı ziyadesiyle hak etmiş bir serhad şehri.. Bir Edirneli olarak, "Edirne'den Ardahan'a benim eşsiz bir yurdum var" dizesi düşüyor hatırıma birden.. Şimdilerde mütevazî bir sınır kenti olan Ardahan, kale-

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi.

leriyle ve kuleleriyle sizleri de bekler gibiydi sanki.. Sonra Hanak, Damal ve heybetli Ilgar Dağlarının ardından Posof.. Türkiye burada bitiyor.. Geceyi Posof'ta dinlenerek geçiriyoruz.. Sınır kapımız Türkgözü yeni açılmış Gürcistan'a.. Posof'a 14 km. uzaklıkta.. Sabahın ilk saatlerinde ulaştığımız gümrük kapısı oldukça sakin görünüyor. Arabamızı dönüştürmek üzere gümrüğe bırakıyoruz. Türkiye'nin Tiflis Büyükelçiliği'nde görevli Elazığlı Fahri Bey, bizi, yürüyerek geçtiğimiz gümrük sahasında karşıyor. Bundan sonra artık dönüncüye kadar onun misafiriyiz Gürcistan'da..

Gürcistan.. Gürcü dilinde Sakartvelos Respublika. Eski Sovyet Cumhuriyetlerinden olan Gürcistan, ülkemizin kuzey-batısında yer alan ve Kafkas Dağlarının güney kesimi boyunca uzanan komşumuz.. Kuzeyinde Rusya, güneyinde Ermenistan ve Türkiye, doğu ve güneydoğusunda ise Azerbaycan yer alıyor. Bugünkü Gürcistan topraklarında üç de özerk bölge var. Bunlar; Acara (başkenti Batum), Abhazya (başkenti Suhumi) ve Güney Osetya özerk bölgeleri.. Kuşkusuz, bugün 1.500.000 civarındaki nüfusuyla başkent Tiflis, hem Gürcistan'ın ve herhalde hem de Kafkasların en güzel şehri. Eski başkentlerden, Kafkas Dağlarının eteğinde, Rioni ırmağı kenarında kurulmuş Kutaisi, önemli tatil merkezlerinden Suhumi, yine bir başka liman kenti Batum, Kura yahut buradaki ismiyle Kür nehri kenarında kurulmuş Rustavi, yine Karadeniz sahillerindeki Poti, Zugdidi ve Stalin'in şehri Gori Gürcistan'ın belli başlı şehirleri.. Ülkenin para birimi Lari. 2 Lari yaklaşık 1 Amerikan Doları değerinde bugün..

Gürcistan, genel olarak dağlık bir bölge.. Ülkemizin doğu karadeniz coğrafi yapısının uzantısı bir bakıma.. Hele Kafkas sıradağları içerisinde Kazbek (Mkinvari) adı verilen bir doruk var ki biz bu dağ masallardan tanıyoruz.. Meşhur Kaf Dağı.. Gerçekten masallara ve efsanelere konu olacak kadar da görkemli bu dağın yüksekliği 5.033 metre imiş.. Dağlar, ovalar ve nehirler ülkesi olan Gürcistan, Karadeniz'e yakın yumuşak iklimiyle, genelde bol yağmur alan ve bu yüzden de her zaman yeşil kalan bir ülke.. Güzergâhımız boyunca kesintisiz ormanlar bize eşlik ediyor.. Millet olarak kendilerine Kartveli diyen Gürcüler, uzun asırlardan beri bu topraklarda yaşıyorlar.. Bugünkü ülke nüfusu ise yaklaşık 5 milyon civarında imiş.. Gürcüler dışında ülkede Rus, Azeri, Ermeni, Oset, Abhaz ve Rum azınlıklar da yaşıyor.

Posof'taki Türkgözü sınır kapısından Gürcistan'a geçer geçmez karşı yamaçlarda iki Ermeni köyü çıkıyor karşımıza.. Birinin adı Naokhrebi, diğeri yaklaşık 10.000 civarındaki nüfusuyla Vale.. Gürcistan'ın bu yörelerinde yerleşimin daha çok Ermeniler'den oluştuğu görülüyor. Tarlalarında kadın-erkek, çoluk-çocuk çalışan Ermeni köylüler var. Şartlar olabildiğince ilkel.. Kara pullukla, sabanla sürmeye çalışıyorlar tarlalarını.. Birisi çok daha fazla ilgimizi çekiyor. Bizde inşaatların üst katlarına malzeme çeken motorlar vardır. Onlardan birisini tarlanın bir başına koymuşlar ve halatı da pulluğa bağlamışlar, böylece o çektikçe pulluğu tutan şahıs da motora doğru sürerek geliyordu. Sonra pulluğu tekrar tarlanın öbür başına taşıyorlar ve motor onu yeniden kendisine doğru çekiyordu. İşte Sovyetler Birliği'nin (İsterse adı şimdi Gürcistan olsun) 21. asrın başında insanlarını getirebildiği nokta! Komünizmin sanayi ve tarımdaki ulaşılmaz, erişilmez başarısı, belki de zaferi!?

Ve işte Ahıska.. Posof Çayı'nın Kür Nehri'ne karıştığı yerden yaklaşık 5-6 kilometre batıda, Kartalin tepelerinin güney eteklerinde genişçe bir vadide kurulmuş eski, unutulmuş bir ata yurdu.. Yitik bir sevgili.. Söze nasıl ve nereden başlamalı bilemiyorum ki.. Kabuk bağlamış eski bir "yara"nın adı mı desek, ne desek bilmiyorum ki?! Görünen ve anlaşılan o ki, şimdilerde bir "yalnızlığın" adı olmuş Ahıska.. Gürcüler ve (kimbilir belki de Ruslar) şimdi ona Akhal-Tsikhe diyorlar.. Ak Kale demekmiş.. Dede Korkut atamız kitabında buranın adının Ak-Sika olduğunu söylerken, üstâdımız Evliya Çelebi de meşhur eserinde Ahıska Kalesi'nden uzun uzun sözediyor ve buranın isminin aslında Ahısta olduğunu belirtiyor.. Zaten Türkiye'den Ahıska'ya doğru yola çıkanlar da şehrin kendisini görmeden önce, çok çok uzaklardan bu tarihî, bu bir zamanların muhteşem kale kalıntısını görüyorlar.. Bizim için de öyle oldu.. Aslında Ahıska çok çok önceleri hicrî 642 tarihinde Hz.Osman devrinde müslümanların eline geçmiş ve uzun asırlar boyunca hep bizim olmuş bir yurt köşesi.. Günümüz Ahıskalıları kendilerini "evlâd-ı fâtihân" olarak niteliyorlar. Çünkü onlar, atalarının bu diyarları fethetmek için Anadolu'dan buralara geldiğini ve buralarda kaldığını ısrarla belirtiyorlar.. Ne zamana kadar dersenez, tâ ki bu topraklar Edirne antlaşmasıyla Ruslara bırakılıncaya kadar.. Bir Atabekler ülkesi olan Ahıska'daki son Atabek ailesi, 16 Mart 1921 yılında Türk ordusunun Ardahan'a çekilmesi sırasında 16 kızaklı bir göçle çoluk-çocuk

Ahıska'dan bir daha hiç dönmemek üzere ayrılarak Ardahan'a gelinceye kadar.. Biz, bir zamanlar anlı-şanlı bir Türk yurdu olan Ahıska'dan şimdilerde geriye kalanın sadece bu kaleden ibaret olacağını şehre girmeden nasıl bilebilirdik ki!

Tarihte Ahıska Türkleri ya da Meshet Türkleri olan anılan bu Türk boyu, 1944'lerden önce bugünkü Gürcistan'ın Acar muhtar cumhuriyetinde, Meshet sıradağlarının bulunduğu yörelerde ve Türkiye sınırına komşu bölgelerde yaşamaktaydılar. Kullandıkları dil itibariyle Anadolu Türkçesine en yakın Türk boylarından olan Meshet Türkleri kendilerini diğer Kafkas kavimlerinden "Türk" adını alarak ve özellikle bu ismi kullanarak ayırmışlar.. Kuşkusuz bu kimlikle anılmanın ve bilinmenin bedelini de biraz tarih okuyanların gayet iyi bileceği gibi bu insanlar tarih sahnesinde ağır bir biçimde ödemişler ve bu bedeli ödemeye hâlâ devam etmekte.. Buna, belki Türkiye'ye en yakın Türk boyu olmak gibi bir bedel de ilave edilmeli herhalde.. Meshet Türkleri 1926 genel nüfus sayımında "Türk" olarak sayıldıklarında sayıları 140.000 civarındadır. Bu rakam aslında Gürcistan'ın genel nüfusunun %5'i anlamına gelir. İşte bu topraklarda böylesine önemli bir nüfus potansiyeline sahip Kafkasların bu çileli topluluğu 1944 Kasım'ında topyekün bir sürgüne maruz kalırlar. Sadece onlar değil tabii.. Tıpkı aynı kaderi paylaşan Kırım Tatarları gibi, bu bölgede yaşayan diğer Türk boyları olan Karapapah, Türkmen, Hemşin, Karacay, Balkar ve Çeçen-İnguş toplulukları da Sovyetler Birliği'nin çeşitli bölgelerine sürgün edilirler. Gerekçe çok masum ve insancıldır!! Onları Alman tehlikesinden korumak?! Aslında S.S.C.B. Halk İşçileri Komiseri Gürcü asıllı Lavrenty Beriya, o günlerde İ.V. Stalin'e gönderdiği bir mektupta sürgünün gerekçesini kısaca "Türkiye'ye yakın olmak" şeklinde özetlemiştir zaten.. Oysa bu bölgede artık olan olmuş, savaşa zaten bitmiştir. Gittikleri ülkelerde insan olma onurunu zedeleyen insanlık dışı yaşama şartları onları beklemektedir şimdi.. Ve artık Ukrayna'da, Kazakistan'da, Özbekistan'da, Kırgızistan'da velhasıl Sovyetlerin diğer ücrâ köşelerinde, görebileceğiniz bu insanlar sınıfsız (!) Sovyet toplumunun son sınıfı bile değildirlere.. Yahudiler ve Ermeniler gibi onların bir diasporası da yoktur üstelik.. Onlar da zaten insandan sayılmadıklarını bilmektedirler.. Ve bir araya gelip insanlık onurlarını ayaklar altına alan, özgürlüklerini ortadan kaldıran bu haksız uygulamaları kınayacak gücü bile kendi-

lerinde bulamazlar.. Belki yıllarca birbirlerine sarılıp gizli gizli ağladılar.. Kimisi anasını kaybetti, kimisi oğlunu.. Kimisi babasından haber alamadan yabancı diyarlarda ölüp gitti, kimisinin kardeşleri gerçek kimliklerini kaybedip "mankurt" oldular.

Ahıska'daki şehir gezintisinden sonra Fahri, burada yaşayan, (aslında yaşar gibi yapan desek daha doğru olacak herhalde) iki Ahıskalı aileyle görüştürmek istiyor bizi.. Ahıska şehir merkezinde müslüman Ahıskalı yok denecek kadar az.. Ahıskalılardan çoğu köylerde yaşıyorlarmış.. Ahıska'da tanıdıklarımızın ilki Halilof ailesi oluyor.. Alaattin Bey, ailesi sürgünde iken Özbekistan'ın Semerkand şehrinde doğmuş.. Sovyetlerin 1968'lerde Ahıska Türkleri için Azerbaycan'ın Saatlı bölgesine göç ve yerleşme müzadesinden sonra bazıları buraya gelmişler.. Bir kısmı Dağlık Karabağ bölgesine yerleştirilmiş, son savaşılarından sonra onlar da bir kez daha eski acılarını yaşayıp oraları da terketmişler.. Alaattin Bey de zaman içerisinde önce Özbekistan'dan Azerbaycan'a oradan da şimdi buldukları Ahıska'ya gelmiş.. Dönüşte bir kardeşi de Çeçenistan'a gitmiş Alaattin Bey'in.. Gidiş o gidiş, bir daha da görüşememişler..

Sonunda bir Ermeni taksi şoförünün yardımıyla Alaattin Bey'in evini buluyoruz.. Ahıska'da Ermeni, Yahudi, Rus ve çok az da olsa Türklere oluşmuş karmaşık bir yapı var. Özellikle Ermeniler buraya 1828 Osmanlı-Rus savaşlarından sonra Kars ve Erzurum civarından getirilerek iskân edilmişler.. Çoğu gayet güzel bir şekilde Türkçe konuşabiliyorlar.. İki odalı küçücük bir bahçe içerisinde bir ev.. Bahçedeki erik ağaçları yeni çiçek açmış.. Bahçeye çıkardıkları bir masanın etrafında toplanıyoruz.. Alaattin Bey ve Hanımı'nın eli ayağı birbirine dolaşiyor.. Ne yapacaklarını bilemiyorlar.. Çay diyorlar, kahve diyorlar, yemek diyorlar.. Ama biz de anlıyoruz ki bu güzel insanların, bu dünyanın en mazlum insanların gönülleri kadar mutfakları zengin değil.. Dar bir sokağa bakan bir teneke baraka ilişiyor gözlerime bir ara.. Burası Alaattin Bey'in ekmek teknesi.. Belki içerisine iki kişiyi aynı anda alamayacak kadar küçük bir dükkan.. Alaattin Bey'in oğlu, adaşım Rıdvan bahçedeki ocağın üzerindeki saçta ayçiçeği kavuruyor.. Onları satacak ve ailesine küçük de olsa bir katkıda bulunacak..

Buralarda bir öğretmen maaşının 40 Lari yani 25 Amerikan doları olduğunu öğreniyoruz. Bölgede geçim daha çok tarıma dayalı.. Toprağı

olan ekip-dikiyor, bazıları da hayvancılıkla sağlıyor geçimini.. Sanayi dersiniz, Rusya'nın neresinde var ki burada olsun.. Tarımla uğraşanlar daha çok Ermeniler ve Azeriler iken Gürcüler daha çok güzel sanatların farklı dallarında çalışıyorlar.. Ressamlık ve müzisyenlik gibi.. Tabii devlet dairelerinde yöneticilik, askerlik, doktorluk gibi birinci sınıf meslekler de onlara mahsus.. Kültür, sanat, edebiyat ve siyâset hep Gürcüler için..

Alaattin Bey'in bir başka sıkıntısı Gürcü dilini bilmeyişi.. Bunda biraz da ısrarlı ve inatçı gibi görünüyor.. Yani öğrenmeye pek niyetli değil gibi.. Rusça biliyor, Özbekçe biliyor, Türkçe biliyor ama bu bildikleri de burada işine yaramıyormuş Alaattin Bey'in.. Onun için çocuklarını şimdi Gürcüce-Türkçe öğreten bir okula göndermiş.. Sohbet esnasında Alaattin Bey'in üzerine ısrarla vurgu yaptığı konu; yalnızlık. Kimsesizlik duygusu bu insanların iliklerine kadar işlemiş.. Her bakımdan yalnızlık, kimsesizlik.. Düğün yok, bayram yok, tanıdık yok.. Kendi vatanlarında yalnızlığı paylaşıyor bu 6 aile.. Bir zamanlar buralardan 200.000 kişiyle gitmek ama sonra geriye 20 kişi ile bile dönememek.. Alaattin Bey, çocuklarının yetiştiğini, evlenme zamanlarının geldiğini söylerken gözleri doluyor.. Bu sadece ekonomik zorlukların verdiği bir aciziyet hali veya çaresizlik duygusu değil kuşkusuz.. Kiminle evlendirelim deyip döküyor yıllardır içinde biriken acıları masaya.. Ermeniyle mi, Gürcüyle mi, Rusla mı.. Çocuklarımızı kiminle evlendirelim.. Onlarla evlendireceksek buralara daha niçin döndük diyor gözlerimizin içine bakarak.. Tabii bizim onun gözlerine bakacak tâkatimiz varsa.. Kültürel kimliğin ne durumda olduğu mâlum.. Duyarlılıklar eskisinden çok daha sağlam.. Beklentiler fazla.. Türkiye hâlâ umut onlar için.. İsmi yetiyor.. Bir de inanç meselesi var tabii.. Yokluyorum, sonuçta bir "yara"ya daha bilmeden tuz bastığımı geç anlıyorum.. Kalede müze haline getirilen eski camide iki kişiyle bayram namazı kıldık diyor Alaattin Bey.. İki kişi.. İşte yalnızlığın bir başka boyutu.. Ezan yok, cami yok.. Bir zamanlar şehrin en güzel camii imiş Ahmediye Camii.. Ahıska Atabeglerinden Hacı Ahmed Paşa'nın yaptırdığı ve bir benzerinin şimdilerde Doğubeyazıt Kalesi'nde bulunduğu bu güzel eser kiliseye çevrilmiş.. Ve Ahıska Kalesi'nin bedenlerinde baykuşlar ötüyor şimdi.. Rus mu, yoksa Gürcü mü ne olduğu pek anlaşılmayan bir isim kalmış Ahıska'dan da geriye.. Akhaltsikhe.. Vedalaşıyoruz bu güzel insanlarla, tekrar görüşmek arzusuyla.. Bahçe kapısından çıkmak üzereyken Alaattin

Bey'in hanımının zayıf ve titrek sesi yetişiyor kulaklarımıza : Bizi unutmayın.. Siz olsanız ne derdiniz.. Ben sadece "İnşallah, unutulmadınız, unutulmayacaksınız" diyebiliyorum yavaşça..

Ahıska gül idi gitti
 Bir ehl-i dil idi gitti
 Söyleyin Sultan Mahmud'a
 İstanbul kilidi gitti

Ahıska'da ikinci durağımız Etem Dede ile Pamuk Nine'nin evi.. Kızları Nurhan Hanım, eşini kaybetmiş ve bir çocuğuyla ortada kalmış.. Etem Dede ve Pamuk Nine'nin ilk karşılaşma anında bizimle bahçede oturup konuşmaya çekinir gibi bir halleri var.. Hâlâ korkuyorlar.. Korku bu insanların iliklerine işlemiş.. Biz de fazla ısrarcı olmuyoruz ve içeri geçiyoruz.. Tertemiz pırl pırl bir oda.. Karşımızda duvarı baştan başa kaplayan enfes bir Türk kilimi var.. Muhtemelen Özbek kilimi.. Diğer tarafta da kocaman bir Mahzun Kırmızıgül poster.. Geçmişten geleceğe anlamına geliyor herhalde!! Etem Dede ve Pamuk Nine "sürgün" dramını bizzat yaşamışlar.. Biz sormadan anlatmaya başlıyor Pamuk Nine.. Gözleri dola dola.. Bir tek tavuğumuzu bile yanımıza alamadık diyor.. Ve o zaman 13 yaşında olduğunu eklemeyi de unutmuyor. Hayvanlar gibi vagonlara doldurdular bizi diyor. 1 ay süren bir tren yolculuğu.. Yolda çoğu soğuktan ve açlıktan öldü, trenin durduğu istasyonlarda bize sadece bir tek şey soruyorlardı, "içeride ölü var mı?". Ölülerimize bir mezarı bile çok gördü bunlar derken Pamuk Nine, acılarını tekrar yeniden bir kez daha bütün tazeliğiyle yaşıyor. Yakın tarihte Bulgaristan, Makedonya ve Kosova Türklerinin kısacası Balkan Türklerinin ve müslüman halklarının dramı geliyor hatırıma hemen.. Ne kadar da birbirine benziyor, diyorum kendi kendime.. Ve Türkiye bu insanlar için de bitmez tükenmez bir umut kaynağı.. Evin en güzel köşesindeki televizyonlarından her akşam Türkiye'yi bu umutlarla izliyorlar ve Türkiye özlemlerini ancak bu şekilde bastırabiliyorlar.. Bu aile de Özbekistan'dan önce Azerbaycan'a sonra oradan Çeçenistan'a geçmiş ve savaş çıkınca da Gürcistan'a, Ahıska'ya gelmişler. Pamuk Nine'ye bile bu yaşına rağmen niye Çeçenistan'a gittin diye hesap soruyorlarmış.. Ağlayarak kendisine bu yüzden Gürcü yetkililerin kimlik

ve pasaport vermediklerini söylüyor. Şewardnadze, Ahıska Türklerinin 2012 yılına kadar bu bölgeye kabul edileceklerini söylüyorsa da bu ve benzeri sebeplerden Türkler geri gelmek istemiyorlarmış.. Bugün çeşitli ülkelerdeki Meshet yani Ahıska Türklerinin sayısı ise 300 ile 350.000 civarında imiş.. Nurhan Hanım, can-ciğer, konuşkan, samîmî bir Ahıska Türkü.. Bizi misafir edeceğini, kesinlikle bırakmayacağını söylüyor ama bu imkânsız bizim için.. Pamuk Nine'nin ayrılık anında bizden çok çok önemli bir isteği var : Bana Türkiye'den bir "mevlid" kitabı gönderin yavruklarım, ne olursunuz unutmayın..

Ahıska'dan unutamıyacağımız izlenimlerle ayrılıyor. Yolumuz üzerinde Borjomi, Khashuri ve Gori önemli yerleşim merkezleri.. Özellikle Borjomi, çam ormanlarıyla kaplı dağlar arasında Gürcistan'ın sayfiye şehirlerinden birisi.. Stalin'in şehri Gori ise bereketli Gürcistan ovaları üzerinde ve transit yoldan biraz içeride kalıyor. Tiflis yakınlarında bir Azeri köyündeki yemek molasının ardından önce eski Tiflis'e yani Mtsheta'ya ve nihayet Tiflis'e ulaşıyoruz.

Tiflis ya da Tbilisi. İşte sonunda efsaneler coğrafyasının o büyüleyici şehrindeyiz.. Başkent Tiflis, Trialeti ve Kartli sıradağlarının yamaçları ile Kür Irmağı vadisinde kurulmuş gerçekten Kafkasların en güzel şehri.. Tarih boyunca sayısız işgale uğramış olan Tiflis, 6. asırda Perslerin, 7. asırda da Bizanslıların ve Arapların eline geçmiş.. Bu güzel şehir, 1122 tarihinde Gürcistan'ın kurucusu II. David tarafından geri alınıp başkent yapıldıysa da 1234'te Tiflis bir kez daha Moğolların eline geçmiş.. Bununla bitmemiş tabii.. 1386'da Timur tarafından yağmalanmış Tiflis.. Ardından Osmanlıların eline geçen şehri birkaç defa da İranlılar yakıp yıkarak yağmalamışlar.. Tabii bir şehir bu kadar güzel olursa bunca felâketin başına gelmesi de kaçınılmaz olacaktır herhalde.. Ve en son Rusların işgaline uğrayan Tiflis 1921 yılında yeni Gürcistan'ın başkenti olmuş.. Üstâdımız Evliya Çelebi diyor ki; Moskof kralının nesli tükense, bu Gürcistan'dan bir bey götürüp kral yaparlar.. İşte Gürcistan milleti, Rus siyâsî tarihî için böylesine önemli olmuş asırlar boyunca.. Akşam saatlerinde tanıştığımız Tiflis'i daha yakından tanıma imkânını ise ancak ertesi gün bulabileceğiz. Önce Fahri Bey'in evinde bir dinlenme çayı, sonra iki akşam misafir kalacağız, şehrin merkezinde yer alan Otel Morkınalı..

İki tarafında asırlık dev çınar ağaçlarının yer aldığı geniş bulvarları ile tipik Asya şehirlerinden birisi Tiflis.. Bu geniş caddeleri, eski Sovyetlerden ayrılan bütün cumhuriyetlerin büyük şehirlerinde görmek mümkün.. Kafkasların nazlı gelini Kür nehri ise üzerindeki çok sayıdaki tarihî köprüyle şehre büyüleyici bir güzellik kazandırıyor.. Kendisini ikiye bölen Kür Irmağı boyunca uzanan Tiflis, bu görünümüyle bana birden Saraybosna'yı hatırlatıyor ve o anda Tiflis'in, inanılmaz bir biçimde Saraybosna'ya benzediğini farkediyorum. Gürcülerin büyük şairi Şota Rustaveli Bulvarı, iki tarafındaki kestane ve çınar ağaçları ile Tiflis'in özgürlük meydanına açılıyor. Buradaki Lenin heykeli de yakın zamanda kaldırılmış.. Yeri hâlâ boş duruyor.. Bir ara, yakın siyâsî tarihimizin renkli sîmâlarından meşhur Cemâl Paşa'nın ermeni komitacılar tarafından şehid edildiği Tiflis Oteli'nin önünden geçiyoruz. O da aynı cadde üzerinde yer alıyor. Günboyu neredeyse fotoğraf çekmekten şehri tanımaya fırsat bulmuyorum.

Şehrin batı yakasında, tv. verici istasyonlarının da yer aldığı dağda muhteşem Kartlis Deda (Gürcistan'ın annesi) yani Kraliçe Tamara'nın dev heykeli adeta Tiflis'in simgesi durumuna gelmiş.. Kraliçe Tamara döneminde (1184-1213) gücünün doruğuna ulaşan Gürcistan'ın sınırları Azerbaycan'dan Çerkesya'ya Erzurum'dan Gence'ye uzanıyormuş.. Bir zamanların Sovyet yöneticileri tarafından yaptırılan bir de başkanlık sarayı var burada ama şimdilerde harâbe halinde.. Şehirdeki katedral ve kilise bolluğuna karşılık hemen hemen hiç câmî görünmüyor. Bulduğumuz yerin biraz aşağısında aynı tepeler üzerinde eski Tiflis Kalesi dikkatimizi çekiyor. Kale ve çevresi eski Tiflis'in de çekirdeği konumunda.. Çelebi, Seyahatnâme'sinde, bu kaleyi İskender-i Zülkarneyn'in Bitlis adındaki hazinedarının yaptırdığını, Sultan Mustafa'nın tahta çıkışına kadar Tiflis Kalesi'nin Osmanlılar elinde kaldığını söylüyor. Seyahatnâme yazarının Kale civarında olduğunu belirttiği kükürtlü kaplıca'yı ise içerisine kadar girip geziyoruz. Kiliseler de şehrin bu kesiminde yoğunlaşıyor ve eski, tarihî evlerin çokluğu, eski dar ve düzensiz sokakların varlığı göze çarpıyor. Tiflis'in tek camii ise sadece ilginç minaresiyle yine bu alanda yer alıyor. Bulduğumuz noktadan şehrin gece manzarası ise gerçekten dayanılmaz oluyor.

Tiflis, tam bir eğitim, kültür ve sanat merkezi bugün.. Şehirde Puşkin Enstitüsü, Cevahişvili Üniversitesi, Tiflis Devlet Teknik Üniversitesi (GPI) ile çok sayıda yüksek okulun varlığını öğreniyoruz. Süleyman Demirel Türk Koleji ile Özel Uluslararası Karadeniz Üniversitesi ise Türk eğitim şirketleri tarafından kurulmuş.. Gürcüler çok ilginç bir alfabe kullanıyorlar.. Rehberimiz Fahri Bey, bu alfabe için hoş bir tanımlama yapıyor ve “makarna yazısı” diyor buna... Sekizleri ortadan kesip kesip harf yapmışlar diyor. Günümüzde bu yazı sadece Gürcü dilinde değil, Lazca, Svanca ve Megrelce’de de kullanılıyormuş.. Eski Yunan alfabesinden de izler taşıyan ve 33 harften oluşan bu alfabe rivayete göre Arami alfabesinden geliştirilmiş.. Bu alfabenin bir diğer ilginç tarafı, büyük harflerinin olmayışı.. Geleneksel olarak edebiyata büyük önem veren, köklü ve zengin bir kültürel mirasa sahip Gürcüler bugüne kadar Orbeliani, Barataşvili, Çavçavadze gibi çok sayıda şair ve yazar yetiştirmişler.. Özellikle 19. asrın başlarında yaşayan romantiklerden şair Alexandre Çavçavadze, Gürcü toplumuna siyâsî anlamda da yön veren isimlerden biri olmuş.. Bugün bir vefa örneği olarak Tiflis’in en büyük bulvarlarından birine de Çavçavadze’nin ismini vermiş Gürcüler..

Bugünkü Tiflis’in yaklaşık 5 km. dışında yer alan Mitsheta yahut eski Tiflis ise bugün açık hava müzesi konumunda.. Şehir merkezinde yer alan 4. yüzyıldan kalma Sveti-Tshoveli Katedrali onarım halinde olmasına karşılık ziyaretçilere açık. Etrafı İstanbul surlarına benzer devâsâ surlarla çevrilmiş bulunan, belki de Kafkasların bu en eski ve en muhteşem katedralinin çevresinde doğal olarak dînî turizm sektörü de gelişmiş.. Mitsheta ile Tiflis arasında yol kenarında kurulmuş tipik bir Gürcü lokantasında otantik Gürcü yemekleri ile tanışıyoruz. Neler mi var soframızda? Beyaz Gürcü ekmeği, mıçadı (Mısır ekmeği), Gürcistan’a yolu düşenlerin mutlaka yemelerini tavsiye edebileceğimiz haçapuri (Peynirli ekmeği) ve meşhur hingali (Erzurumlular bu mantı çeşidine “Hingel” diyorlar ama, bunun hingelden farkı insanın neredeyse yumruğu büyüklüğünde olması..), armut suyu, lobiya yani güveçte barbunya, tarhun ve salatalar.. Gürcistan’da lokantalarda yemek fiyatları Türkiye’ye göre oldukça ucuz görünüyor..

Eğer bir pazar günü Tiflis’te bulunuyorsanız Kür sahili boyunca uzanan ressamlar parkını mutlaka, ama mutlaka gezip görmelisiniz.. Resmin

bu kadar başarıyla tuvale düşürüldüğü bir başka yer var mıdır acaba? Sanmıyorum.. Gürcü ressamların ustası ise meşhur Niko Pirosmani (Pirosmanaşvili) olmuş.. Bunlara İrakli Toidze, Gudiaşvili ve Kobiladze gibi isimleri de ilave edebilirsiniz.. Ömrümde böylesine güzel tablolar görmedim ben.. Bir değil, birkaç değil, onlarca şaheser.. Aklımız fikrimiz bu tablolarda kalıyor buradan ayrılırken..

Dönüş yolculuğuna başlamadan önce hemen her gezimde olduğu gibi, para, sigara ve o ülkenin özgün müzik kasetlerinden birkaç tane almayı ihmal etmiyorum koleksiyonlarım için.. Türkiye'ye dönüş için bütün hazırlıklarımız tamam artık.. Hafiften bir yağmur çiseliyor ayrılık öncesi Tiflis'te.. Bu kısa beraberlikten büyük bir dostluk doğuyor ve buruk bir mutluluk eşliğinde arkamızda bırakıyoruz Tiflis'i.. Hoşça kal Kafkasların esrarlı kenti.. Bir daha ne zaman görüşürüz bilemem.. Ama seni kolay kolay unutmayacağımdan emin olabilirsiniz.. Hoşça kalın masalların büyümlü dağları.. Hoşça kal acılar yurdu Ahıska.. Hoşça kal GÜRCİSTAN..

Doğu Coğrafya Dergisi Yayım Kurulundan

Doğu Coğrafya Dergisi Haziran ve Kasım sayıları olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır. Belirtilen ayların son haftasına kadar gönderilen makaleler; gerekli inceleme ve düzenlemelerin yapılarak, yayımına karar verilmesinin ardından, bir aylık süre içerisinde baskıya hazır duruma getirilir.

Eserlerde Aranılan Nitelikler :

Doğu Coğrafya Dergisi'nde yayımlanacak makalelerin belirlenmesinde, eserin içerik olarak özgün olmasının yanı sıra, coğrafya ilmine sağlayacağı katkılar ve getireceği yeni bakış açıları göz önünde tutulacaktır. Bu amaçla, dergide yayımlanacak makalelerde yayım kurulunda onayı ile birlikte, oluşturulacak bilim kurulunun hazırlayacağı raporlar dikkate alınacaktır. Bu uygulama derginin dördüncü sayısından itibaren geçerlidir.

Yazım Kuralları :

Dergide yer alacak makalelerin, yayım kurulu tarafından önceden belirlenen yazım kurallarına uygun olması gerekmektedir. Bu kurallar aşağıda sıralanmıştır:

A. Makalelerin Hazırlanması:

- 1- Makaleler PC uyumlu bilgisayarlarda, Microsoft Word altında hazırlanacaktır.
- 2- Hazırlanan makaleler fotoğraf, harita ve diğer şekiller için ayrılmış alanlar dahil 25 sayfayı aşmayacaktır. Makalelerin giriş kısmında makale adıyla birlikte, 250 sözcüğü aşmayacak şekilde hazırlanmış ana temayı içeren İngilizce özete yer verilecektir.
- 3- Yazı karakteri metin içerisinde 11 punto, Times New Roman'dır. Bu punto büyüklüğü üst bilgi alanında 8,5 punto, tablo-fotoğraf-grafik adlarında 10 punto ve Tablo içlerinde, tablo özelliğine göre 7-10 punto arasındadır.
- 4- Makalelerde, üst bilgiye yer verilecektir. Bu amaçla tek numaralı sayfalarda italik olarak yazılmış makale adı ve çift numaralı sayfalarda yazar adı, üst bilgi olarak yer alacaktır.
- 5- İlk sayfada yer alan ve yazarla ilgili bilgilerin bulunduğu dipnot, * işaretiyle gösterilecektir. Yazarlar okuyucu ile haberleşme açısından e-mail adresi verebilirler.
- 6- Makalelerde kullanılan fotoğraf, harita, grafik ve tabloların alt-üst bilgileri yazılırken arada dikkat çekici boşlukların kalmamasına özen gösterilmelidir. Aynı özen sayfa düzeninde de göz önünde tutulmalıdır.
- 7- Baskı kalitesini azaltan 3 boyutlu grafiklerden kaçınılmalıdır. Çok unsurlu grafiklerde anlaşılabilirlik açısından tarama türleri iyi belirlenmelidir. Grafikleri Excel ortamında çizip word dosyalarına yapıştırma yoluna gidilmemelidir. Grafikler word metni içerisinde hazırlanacaktır.
- 8- Makaleler için belirlenen yazım alanı, standart fotoğraf genişliği dikkate alınarak belirlenmiştir. Kullanılan fotoğrafların genişlik ve yüksekliği yazım alanını aşmıyorsa, fotoğraf bu alana eşitlenecek şekilde küçültülecektir.
- 9- Tablo ve Grafiklerin kenarlıkları, çift çizgili olacak ve kalınlık 2 1/2 olarak belirlenecektir.
- 10- Makalelerin Sayfa Yapısı: Üst:6,5 - Alt:5 - Sağ:4,5 - Sol:4,5 - Üst Bilgi:5 - Alt Bilgi:1.5 olacaktır.
- 11- Makalelerin sonunda yer verilen, yararlanılan eserler bölümü KAYNAKÇA adı altında, 10 punto Times New Roman'da yazılmalıdır.

*Yukarıda belirtilen kurallar, derginin şekil açısından bir bütünlüğe kavuşması amacıyla hazırlanmıştır. Bu nedenle belirtilen formata uygun olmayan çalışmalar, yazara iade edilip yeniden düzenlemesi istenecektir. Gereken değişikliklerin yapılmadığı çalışmalar yayımlanmayacaktır. Dergi-yazar arasındaki iletişimin sürekli olabilmesi amacıyla, yazarlar telefon, adres ve e-mail adreslerini dergiye bildirmelidirler.

** Makalelerin dergi içerisindeki sıralaması, alfabetik düzende soyadına göre olacaktır. Doğu Coğrafya Dergisi'nin ilk sayıları dergi EDITOR ü için ayrılmış olup, bu bölüm soyadı sıralamasına dahil değildir.

*** Dergide yayımlanan makaleler için yazardan talep edilen ücret, dergi yazım kurulunca önceden tespit edilerek yazarlara bildirilir.

B. Kayıt Ortamı ve Dergiye Teslim Etme :

1- Yukarıda belirtilen şekilde hazırlanan eserler, 1,44' lik diskette teslim edilecektir. Belgenin kayıt formatı DOC olacaktır. Hazırlanan bu disket ve makalenin fotoğrafları-haritaları yapıştırılmış orijinal nüshası dergiye teslim edilmelidir.

2- E-mail yoluyla eser gönderimi: Yazarlar kapakta belirtilen e-mail adresine fotoğraf ve haritaları taranmış olarak eserlerini gönderebilirler. Bu konuda özellikle fotoğraf ve harita taramalarında ebat bire bir ve en az 130 dpi'lik çözünürlük kullanılması gerekmektedir. Fotoğraf ve haritalar TIFF formatında kaydedilmiş olacaktır.

***Yazarlar, eserlerinin şekil ve düzenleme işini tümüyle dergiye bırakabilirler. Bu şekilde eser gönderenler, PC/MAC sistemler altında diledikleri yazım formatında eserlerini hazırlayıp fotoğraf ve haritalarını yapıştırma dergiye verebilirler. Bu tür bir uygulamada, ilave masraf baskı ücretine eklenecektir.

****Doğu Coğrafya Dergisi'ne ait sayılar, talep edilmesi durumunda CD olarak okuyucularına gönderilmektedir. CD halindeki nüshalar, yazarların telif haklarının korunmasına yönelik olarak şifrelenmektedir.